

## «Θρησκευόμενα και ΤΠΕ. Μία πρόταση διδασκαλίας των θρησκευόμενων από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα»

Γιάννης Λίτσιος<sup>1</sup>, Κώστας Μιχαηλίδης<sup>2</sup>, Σωτήρης Νάζος<sup>3</sup>,  
Νίκος Παύλου<sup>4</sup>, Ιωάννα Στούπα<sup>5</sup>

<sup>1</sup> Θεολόγος, 7<sup>ο</sup> Γυμνάσιο Λάρισας  
[giannispaoki@gmail.com](mailto:giannispaoki@gmail.com)

<sup>2</sup> Θεολόγος, 14<sup>ο</sup> Γυμνάσιο Λάρισας  
[gpatha@sch.gr](mailto:gpatha@sch.gr)

<sup>3</sup> Θεολόγος, Δ/νση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Λάρισας  
[sotnazos@gmail.com](mailto:sotnazos@gmail.com)

<sup>4</sup> Θεολόγος-Ιστορικός, 14<sup>ο</sup> Γυμνάσιο Λάρισας  
[nikpavlou@gmail.com](mailto:nikpavlou@gmail.com)

<sup>5</sup> Θεολόγος, 9<sup>ο</sup> Λύκειο Λάρισας  
[gpatha@sch.gr](mailto:gpatha@sch.gr)

### ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διδασκαλία των θρησκευόμενων αποτελεί μέρος του Αναλυτικού Προγράμματος του μαθήματος των Θρησκευόμενων της Β' Λυκείου. Πρόκειται για υλικό με το οποίο ο μαθητής έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά. Οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες Επικοινωνίας Πληροφορίας) βοηθούν στην καλύτερη προσφορά και κατανόηση των σχετικών διδακτικών εννοιών. Πιο συγκεκριμένα το διαδίκτυο, ο διαδραστικός πίνακας και τα προγράμματα του Office μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμο βοήθο του εκπαιδευτικού που επιθυμεί να γνωρίσουν οι μαθητές του τα βασικά τους στοιχεία.

**ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:** Θρησκευόμενα, διαδίκτυο, διαδραστικός πίνακας, προγράμματα του Office

### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα η διδασκαλία των θρησκευόμενων αποτελεί μέρος της διδακτέας ύλης του μαθήματος των Θρησκευόμενων που προσφέρεται στη Β' Λυκείου. Συγκεκριμένα, σε διδακτικές ενότητες του σχολικού εγχειριδίου παρουσιάζεται η Αρχαία Ελληνική θρησκεία, το Ισλάμ, ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, οι γηγενείς κινεζικές θρησκείες και τα αφρικανικά θρησκευόμενα (Δρίτσας & Μόσχος & Παπαλεξανδρόπουλος 2009<sup>[1]</sup>). Όπως αντιλαμβάνεται κάποιος πρόκειται για υλικό με το οποίο έρχονται οι μαθητές για πρώτη φορά σε επαφή, ενώ μπορεί να είναι για πολλά παιδιά η

μοναδική ευκαιρία γνωριμίας με αντιλήψεις και τρόπους ζωής που διαφέρουν από το δικό μας. Οπότε η παρουσίασή τους θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό πλήρης, ευχάριστη και κατατοπιστική.

Για να γίνει αυτό θα πρέπει ο διδάσκων να αντιμετωπίσει με επιτυχία πολλές προκλήσεις. Οι μαθητές γνωρίζουν δύσκολες έννοιες και διαφορετικές θεωρήσεις της πραγματικότητας. Ακόμη και σήμερα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης πολύ δύσκολα θα μπορούσε να ειπωθεί πως υπάρχει εξοικείωση των ανθρώπων που βιώνουν το δυτικό τρόπο ζωής, στον οποίο ανήκουν και οι μαθητές μας, με παραδόσεις και πρακτικές που αφορούν συνανθρώπους μας που κατοικούν σε άλλες ηπείρους. Θα πρέπει λοιπόν να ο καθηγητής να αποφύγει μία «εξωτική» θεώρηση των θρησκειών (Λεβί Στρως 2007), που θα δημιουργήσει λανθασμένες εντυπώσεις γι' αυτές, και να κάνει το μάθημά του όσο το δυνατό πιο άμεσο για να παρουσιάσει τις βασικές – τουλάχιστο- πτυχές τους.

### **ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΠΕ**

Οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας Επικοινωνίας) προσφέρουν πολλές ευκαιρίες για την καλύτερη παρουσίαση των θρησκευμάτων (Schreiner & Pollard & Sagberg 2006). Αποτελώντας πλέον, σε γενικές γραμμές, βασικό συστατικό της σχολικής καθημερινότητας μπορούν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους βοηθήσουν στην καλύτερη γνωριμία τους με ιδέες, πρακτικές και πολιτισμικά στοιχεία που διακρίνουν συνανθρώπους μας που έχουν μία διαφορετική θεώρηση της πραγματικότητας. Οι εφαρμογές και τα προγράμματα που θα μπορούσαν βασικά να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη αυτών των στόχων θα μπορούσε να είναι τα εξής:

- Διαδίκτυο
- Προγράμματα της σουίτας του Office
- Διαδραστικός πίνακας

Πιο αναλυτικά:

#### Διαδίκτυο

Το διαδίκτυο αποτελεί πλέον βασικό τόπο γνωριμίας των χρηστών του με τις αρχές και τη διδασκαλία των θρησκειών (Dawson & Cowan 2004). Όλες έχουν δικές τους σελίδες στις οποίες περιλαμβάνονται τα στοιχεία που θέλουν να παρουσιάσουν οι οπαδοί τους και τις αφορούν. Κάτω από αυτές τις συνθήκες εύκολα γίνεται κατανοητό πως πρέπει να γίνει επιλογή του περιεχομένου που θα παρουσιαστεί στην τάξη και να βρεθούν τρόποι αξιοποίησής του για μία αντικειμενική θεώρηση. Οπότε το ερώτημα που τίθεται σχετίζεται με τον τρόπο ενσωμάτωσής τους στα διδακτικά αγαθά που θα δοθούν στους μαθητές. Βέβαια δε χρειάζεται να τονιστεί πως η εμπειρία και η επιστημονική συγκρότηση του διδάσκοντα είναι καταλυτικά: αυτός θα κάνει την επιλογή των στοιχείων των σχετικών ιστοτόπων και θα τα δώσει στους μαθητές

του, για να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις αρχές και τη διδασκαλία των θρησκευμάτων.

Τα ιντερνετικά στοιχεία που μπορεί να χρησιμοποιηθούν αφορούν, κατά τη γνώμη μας, κυρίως εικόνες, βίντεο και πρωτογενείς πηγές. Με το οπτικό και ακουστικό υλικό θα υπάρχει μία άμεση επαφή της τάξης με ένα περιβάλλον που δεν τους είναι οικείο, ενώ με τις πρωτογενείς πηγές που θα είναι τα κείμενα των ίδιων των θρησκευμάτων θα έχουν την ευκαιρία να πληροφορηθούν τις βασικές αρχές τους χωρίς να χρειαστούν άλλες μεσολαβήσεις.

Τελειώνοντας να τονιστεί πως το περιεχόμενο των τοποθεσιών που θα επιλεγούν πρέπει να είναι άμεσα προσβάσιμο από τους μαθητές. Αυτή η παρατήρηση δεν έχει να κάνει με τεχνικά ζητήματα, αλλά αφορά την εύκολη κατανόηση του υλικού τους από την τάξη. Ίσως να βοηθούσε σε αυτό η εύρεση ελληνικών τοποθεσιών web που περιέχουν στοιχεία θρησκευολογίας. Έτσι, εκτός των άλλων, δε θα χάνονταν και πολύτιμος χρόνος για να γίνει μετάφρασή τους. Βέβαια αυτό δεν είναι δεσμευτικό αν σκεφτεί κάποιος πως σημαντικό και σπουδαίο υλικό για τις θρησκείες διαθέτει ο παγκόσμιος ιστός, κυρίως στη αγγλική γλώσσα, που είναι γνωστή στους σημερινούς μαθητές.

#### Προγράμματα της σουίτας του Office

Δε χωράει αμφιβολία πως τα προγράμματα γραφείου που περιέχουν οι ΤΠΕ είναι πολλαπλά χρήσιμα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Έτσι το πρόγραμμα Power Point μπορεί να αποτελέσει βασικό συστατικό της παρουσίασης, ενώ το Word μπορεί να χρησιμεύσει κατά την επεξεργασία του μαθήματος. Πιο αναλυτικά, μέσω του Power Point οι μαθητές μπορούν να έχουν την άμεση επαφή με το υλικό των θρησκευμάτων που θα γνωρίσουν, ενώ με το Word θα δημιουργηθούν, εφόσον χρειαστεί, φύλλα εργασίας με τα οποία θα ελεγχθούν οι γνώσεις που απέκτησαν οι μαθητές.

#### Διαδραστικός πίνακας

Ο διαδραστικός πίνακας (*Interactive whiteboard*) είναι «μία ψηφιακή συσκευή αφής που συνδέεται με έναν υπολογιστή και ένα προβολικό (προτζέκτορα). Το προβολικό προβάλλει το οπτικό σήμα εξόδου του υπολογιστή στην επιφάνεια του πίνακα. Ο χρήστης μπορεί να αλληλεπιδράσει με τα εικονιζόμενα αντικείμενα, χρησιμοποιώντας την αφή. Ο διαδραστικός πίνακας πρέπει να είναι συνδεδεμένος με έναν υπολογιστή που δημιουργεί τις πραγματικές εικόνες ή τα δεδομένα» (ο ορισμός από τον ιστότοπο της Wikipedia). Πρόκειται λοιπόν για μία ενδιαφέρουσα πρακτική, αρκεί να μην αποτελεί η χρήση του, όπως άλλωστε και όλες οι ΤΠΕ, σκοπό αλλά μέσον διδασκαλίας (Betcher & Lee 2009).

Είναι σαφές πως ο διαδραστικός πίνακας μπορεί να είναι αρκετά χρήσιμος και στη διδασκαλία των θρησκευμάτων. Οι συνδυασμοί που μπορούν να επιτευχθούν με αυτόν θα κάνουν την παρουσίαση ενδιαφέρουσα, ενώ οι

παρεμβάσεις του διδάσκοντα στο υλικό που μπορεί να έχει από τις ΤΠΕ θα παρουσιάσουν ενδιαφέρον για όλη την τάξη που θα εστιάσει την προσοχή της σε αυτές.

### **ΕΝΑ ΣΕΝΑΡΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΤΠΕ**

Στη συνέχεια, με ένα σενάριο μαθήματος, θα γίνει προσπάθεια να εφαρμοστούν τα παραπάνω στη διδακτική πράξη. Έχει λοιπόν επιλεγεί η ΔΕ 30 του σχολικού εγχειριδίου, η οποία αναφέρεται σε πτυχές του Ισλάμ. Επιγράφεται «Το Ισλάμ (Α΄)» και περιλαμβάνει, μετά από ένα εισαγωγικό σημείωμα, στοιχεία για την προϊσλαμική θρησκεία στην Αραβία, πληροφορίες για τον Μωάμεθ, για το ιερό βιβλίο των Μουσουλμάνων, το Κοράνιο, και τα βασικά συστατικά της διδασκαλίας του. Όπως γίνεται αντιληπτό πρόκειται για ένα μάθημα καθαρά θεωρητικό, οπότε η πρόκληση για το διδάσκοντα αφορά τους τρόπους με τους οποίους θα το οπτικοποιήσει, ώστε οι μαθητές να το κατανοήσουν και να το αφομοιώσουν με ευχάριστο τρόπο. Δε χρειάζεται να τονιστεί πως η συμβολή των ΤΠΕ είναι σημαντική.

Καταρχήν η αφύπνιση του ενδιαφέροντος των μαθητών θα γίνει με μία είδηση που δημοσιεύτηκε στο διαδίκτυο ([www.skai.gr/articles/news/world](http://www.skai.gr/articles/news/world) ) που αφορά την επικήρυξη του γνωστού συγγραφέα Σαλμάν Ρούσντι, εξαιτίας των βιβλίων που έχει γράψει. Όπως είναι γνωστό ένα από αυτά, οι «Σατανικοί Στίχοι» θεωρείται πως καθυβρίζει το Ισλάμ και τον προφήτη του. Στόχος είναι, με την παρουσίαση μιας πτυχής του Ισλάμ, που θεωρείται γνωστή, να αρχίσει η συζήτηση γι' αυτό. Όμως πρέπει να τονιστεί, πράγμα που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον της τάξης, πως αυτή δεν είναι η μοναδική ούτε η κύρια, αφού πρόκειται για μία θρησκεία που είναι κατεξοχήν φιλόφρων.

Στη συνέχεια, με τη βοήθεια του διαδραστικού πίνακα θα γίνει μία σύντομη αναδρομή στην προϊσλαμική κατάσταση της χώρας που γεννήθηκε αυτή η μεγάλη μονοθεϊστική θρησκεία, της Αραβίας. Είναι ανάγκη να αναδειχτεί η πολυθρησκευτικότητα της περιοχής, όπως και οι επιδράσεις των Χριστιανών και των Ιουδαίων στους κατοίκους της. Πιο συγκεκριμένα στην οθόνη του θα παρουσιαστεί ένας χάρτης της Αραβίας. Ο διδάσκων θα σημειώσει τα κυριότερα ιερά δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη Μέκκα και στον ιερό λίθο Κααμπά που θεωρούνταν βασικό συστατικό ενός συγκροτήματος προσκυνημάτων. Με αυτόν τον τρόπο θα δώσει έμφαση και στην πολιτική και φυλετική συνένωση της περιοχής που πέτυχε το Ισλάμ.

Το δύσκολο είναι να αποτυπωθεί μέσω των ΤΠΕ μία βιογραφία του ιδρυτή του Ισλάμ, του Μωάμεθ. Ο λόγος είναι πως πρόκειται για μία ανεικονική θρησκεία, οπότε είναι δύσκολο να βρεθεί αυθεντικό υλικό το οποίο θα παρουσιαστεί στους μαθητές. Πάντως ένας συνδυασμός χαρτών, κειμένων και κάποιων εικόνων θα βοηθήσει την τάξη να προσεγγίσει αυτή τη μεγάλη θρησκευτική προσωπικότητα. Αυτές θα παρουσιαστούν μέσω του Power Point και ταυτόχρονα ο διδάσκων θα επεξηγεί το υλικό. Έτσι θα δοθεί η ευκαιρία να γίνει η προσέγγιση και η κατανόηση των αιτίων που οδήγησαν τον Μωάμεθ στην ίδρυση της νέας θρησκείας (Ruthven 2006),.

Το ιερό βιβλίο του Ισλάμ, το Κοράνιο, βρίσκεται αυτή τη στιγμή on line στο διαδίκτυο και μάλιστα με ταυτόχρονη παράθεση του πρότυπου αραβικού κειμένου και ελληνικής μετάφρασής του. Η σχετική τοποθεσία από την οποία μπορεί να «κατέβει» είναι η <http://gallery.islam.gr/tokorani.pdf> . Αφού οι μαθητές το γνωρίσουν και γίνει η παρουσίαση της δημιουργίας του (θα δοθούν και η ισλαμική εκδοχή και οι θέσεις των ιστορικών-θρησκευολόγων), κατόπιν θα χωριστούν σε ομάδες στις οποίες θα δοθούν φύλλα εργασίας τα οποία θα έχουν δημιουργηθεί με την εφαρμογή Word. Αυτά θα περιέχουν ρήσεις του Κορανίου που θα περιλαμβάνουν τα βασικά στοιχεία της διδασκαλίας του. (τους «πέντε στύλους» του Ισλάμ). Η επεξεργασία τους θα βοηθήσει την τάξη να κατανοήσει τα βασικά στοιχεία της διδασκαλίας του.

### **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Δε χωράει αμφιβολία πως οι Νέες Τεχνολογίες μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά στην προσπάθεια του καθηγητή των θρησκευτικών που θέλει να επιτύχει την καλύτερη δυνατή παρουσίαση των θρησκευμάτων. Χάρη σε αυτές ο μαθητής θα μπορέσει να πληροφορηθεί με ευχάριστο τρόπο πολλά από τα βασικά στοιχεία που περιέχουν. Ταυτόχρονα θα κατανοήσει πως αποτελούν μέρος της σύγχρονης πραγματικότητας, αφού συνδέονται άμεσα με τη χρήση των ΤΠΕ (Τζιμογιάννης 2007).

Πρόκειται λοιπόν για μία ενδιαφέρουσα προσπάθεια που συνδέεται με την πρόσκτηση ενός υλικού που, σε γενικές γραμμές, είναι παντελώς άγνωστο. Εύκολα λοιπόν γίνεται αντιληπτό πως οι τρόποι που πρέπει να εξυρευθούν για την παρουσίασή του θα πρέπει να είναι όσο το δυνατό πιο προσοιτοί στη σημερινή τάξη. Διαφορετικά η προσπάθεια για κατανόησή του θα είναι δύσκολη και μπορεί να πέσει στο κενό, αφού η τάξη θα αισθάνεται πως βρίσκεται «αντιμέτωπη» με πραγματικότητες που περιέχουν δυσκολίες για την εκμάθησή τους.

\*\*\*

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω οι ΤΠΕ αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος της προσπάθειας για την καλύτερη κατανόηση των πτυχών των θρησκευμάτων. Θα πρέπει λοιπόν η χρήση τους να προβλεφτεί οπωσδήποτε, γιατί έχουν ουσιαστική συμβολή στην προσπάθεια να γνωρίσουν οι μαθητές μας παραδόσεις και τρόπους ζωής που αφορούν δισεκατομμύρια συνανθρώπους μας που συγκατοικούν στο τεράστιο πλανητικό χωριό μας, τη γη.

### **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

1. Betcher Chris & Lee Mal (2009), *The Interactive Whiteboard Revolution: Teaching with IWBs*, Victoria Australia: ACER Press
2. Dawson Lorne L. & Cowan Douglas E. (2004), *Religion online: finding faith on the Internet*, New York: Routledge
3. Ruthven Malise (2006), *Islam in the world*, Oxford: Oxford University Press

4. Schreiner Peter & Pollard Gaynor & Sagberg Sturla (2006), Religious education and Christian theologies: some European perspectives, Munster: Waxmann Verlag
5. Δρίτσας Δ.Λ. & Μόσχος Δ.Ν. & Παπαλεξανδρόπουλος Σ.Λ. (2009<sup>1Γ</sup>), Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα, Αθήνα: ΟΕΔΒ
6. Λεβί Στρως Κλωντ (2007), Θλιβεροί Τροπικοί, μετ. Βούλα Λούβρου, Αθήνα: Χατζηνικολή
7. Τζιμογιάννης Αθανάσιος (2007). Το παιδαγωγικό πλαίσιο αξιοποίησης των ΤΠΕ ως εργαλείο κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Στο Κουλαϊδής Βασίλης (επιμέλεια) Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (σελ. 333-354). Αθήνα: ΟΕΠΕΚ